

Розширена анотація

Здійснення підприємницької діяльності шляхом реєстрації фізичної особи-підприємця доволі поширене в Україні. В умовах кризового стану розвитку економіки, офіційно зареєстрованого безробіття, дефіцитності бюджетів усіх рівнів зазначені особи не лише забезпечують роботою себе, звільняючи де-факто державу від опіки над ними, а й працевлаштовують численну армію найманих працівників.

Основним питанням, що піднімається у статті, є порівняння наявних систем оподаткування підприємців в Україні, визначення переваг та недоліків їх застосування, обґрунтування основних напрямів удосконалення оподаткування фізичних осіб-підприємців.

Чинне податкове законодавство пропонує дві альтернативні системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців: 1) загальну та 2) спрощену. Загальну систему оподаткування може обрати будь-який суб'єкт господарювання, зареєстрований як фізична особа-підприємець. Претендувати на оподаткування за спрощеною системою мають право лише особи, які дотримуються низки затверджених вимог. При цьому виокремлення законодавцем у рамках спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців трьох груп платників єдиного податку означало, відповідно, й встановлення для них трьох окремих переліків вимог для набуття права здійснювати діяльність у відповідній групі платників єдиного податку.

Податковий кодекс передбачає використання двох типів податкових ставок для суб'єктів спрощеної системи оподаткування: фіксованих для платників першої та другої груп та процентної для платників третьої групи. Безпосередній розмір фіксованих ставок визначають місцеві ради, законодавець встановлює тільки верхню їхню границю: 10 % величини прожиткового мінімуму на працездатну особу, що є чинним станом на 1 січня звітного податкового року (для платників першої групи) та 20 % від мінімальної заробітної плати станом на 1 січня звітного податкового року (для платників другої групи). Ставка єдиного податку для платників третьої групи становить 3 % (для платників, що реєструються платниками податку на додану вартість) та 5 % (для платників, що не є платниками податку на додану вартість). Окрім, власне, єдиного податку, суб'єкти спрощеної системи оподаткування зобов'язані здійснювати принаймні ще один обов'язковий платіж –

єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, величина якого самостійно встановлюється суб'єктом оподаткування, проте не може бути меншою, аніж добуток мінімальної заробітної плати та базової ставки даного внеску, та більшою, аніж добуток п'ятнадцяти мінімальних заробітних плат та базової ставки даного внеску. У роботі продемонстровані суми обов'язкових платежів суб'єктів, які обрали для діяльності першу та другу групи єдиного податку, виходячи з граничних ставок єдиного податку та за умови сплати внесків до державних соціальних цільових фондів у мінімальному розмірі. Окремо проведено розрахунки сум обов'язкових платежів, належних до сплати підприємцями 3 групи.

У роботі продемонстровано переваги та втрати підприємців першої та другої групи, що добровільно обирають для застосування вищу групу платників єдиного податку; визначено річний дохід підприємців, у межах якого доцільним є оподаткування у рамках третьої (замість можливої другої) групи платників єдиного податку.

У роботі визначено рівень податкового навантаження на підприємців-платників єдиного податку. Дані проведених досліджень демонструють, що рівень податкового навантаження на платників єдиного податку може бути як доволі суттєвим (для осіб з невисокими доходами може перевищувати 23,5, 36 та 24,7 % доходу платників єдиного податку першої, другої та третьої груп відповідно), так і помірним або цілком прийнятним: максимальні 3,9, 1,2 та 5,2 % від доходу платників єдиного податку першої, другої та третьої груп відповідно. Відзначено, що незалежність абсолютних значень обов'язкових платежів, що підлягають сплаті платниками єдиного податку першої та другої груп, від сум отриманих ними доходів та ефективності здійснюваної діяльності, покликане стимулювати таких суб'єктів до розширення обсягів діяльності та зростання рівня її прибутковості.

У статті охарактеризовані умови та правила перебування підприємців на загальній системі оподаткування; названі основні недоліки даної системи, серед яких: некоректний, закладений у Податковому кодексі, підхід до визначення об'єкта оподаткування – чистого оподаткованого доходу, обмежений, необґрунтований перелік витрат, дозволених для врахування при обчисленні чистого оподаткованого доходу підприємців, вимога сплачувати єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за

себе (за підприємця) навіть за місяці, коли діяльність не здійснювалася, або коли величина чистого оподаткованого доходу була від'ємною, вимога обов'язкового використання реєстраторів розрахункових операцій, обов'язок реєструватися платниками ПДВ за умови перевищення обсягом операцій визначеної величини тощо.

Відзначено, що за низкою позицій спрощена система оподаткування для фізичних осіб виглядає навіть менш привабливо, аніж загальна система оподаткування для юридичних осіб. Фактично за однакової ставки податку з доходів підприємця (прибутку юридичної особи) останні мають право на перенесення збитків на наступні періоди (до їх повного покриття доходами), вони значно менше обмежені у зарахуванні витрат при обчисленні фінансового результату до оподаткування, до того ж користуються перевагами застосування прискорених методів амортизації по необоротних активах.

Непрозорі та складні правила визначення чистого оподаткованого доходу фізичних осіб-підприємців на загальній системі генерують ризики наразитися на санкції з боку уповноважених органів за наслідками податкових перевірок, що у купі з очевидно фіскальним підходом до оподаткування відлякує суб'єктів господарювання від добровільного обрання даної системи. Разом з тим в окремих випадках підприємцям таки є сенс скористатися саме цією системою оподаткування. В роботі визначено межі доцільного застосування загальної та спрощеної (для платників єдиного податку другої групи) систем оподаткування. Зазначено, що загальна система надає переваги підприємцям з невисокими доходами, а також з середніми та значними (у дозволених межах) доходами таких осіб за умов низькорентабельної (чи навіть збиткової в окремі періоди) їх діяльності.

У рамках дослідження названі окремі напрями використання спрощеної системи оподаткування у рамках оптимізації податкових платежів суб'єктів підприємництва: дроблення бізнесу у такий спосіб, щоб кожний із підрозділів відповідав вимогам здійснення діяльності на спрощеній системі; укладання цивільно-правових договорів із підприємцями на спрощеній системі замість офіційного працевлаштування працівників для виконання окремих функцій; використання суб'єктів спрощеної системи у якості посередників при реалізації продукції покупцям. Частково чи цілком законні операції за наведеним переліком операцій по суті мають своєю метою уникнення

оподаткування, чого запровадження спрощеної системи, звичайно, не передбачало. Суб'єкти, що реалізують наведені схеми, по суті компрометують та наражають на ризики усіх платників єдиного податку: законодавець щороку піднімає питання про доцільність подальшого застосування спрощеної системи, апелюючи до того, що «тимчасово» визначений період її існування уже затягнувся.

Зроблено висновок, що удосконалення оподаткування підприємців має будь-що зачепити й реформування загальної системи оподаткування насамперед шляхом запровадження простих, зрозумілих та однозначних правил обчислення чистого оподаткованого доходу, надання можливості підприємцям враховувати при обчисленні чистого оподаткованого доходу усього переліку витрат, що пов'язані з їх господарською діяльністю, а також переносити збитки на наступний звітний період до їх повного погашення. Внесено пропозицію надати підприємцям право використовувати прискорені методи нарахування амортизації, насамперед, по основних засобах, що дозволить зазначеним суб'єктам на рівні з юридичними особами на загальній системі скористатися ефектом податкової економії та заощадити кошти для оновлення та модернізації задіяних у діяльності засобів праці. Підсумовано, що тільки перезавантаження умов оподаткування доходів підприємців на загальній системі дозволить зробити цю систему реально привабливою для практичного застосування та заохотить приєднатися до неї більшу кількість осіб.

Повний текст статті див. за посиланням:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Fu_2019_1_7